

KİTAP TANITIMI/Book Review

Klinik Felsefe

Editörler: Alper HASANOĞLU ve Özlem BAYOĞLU

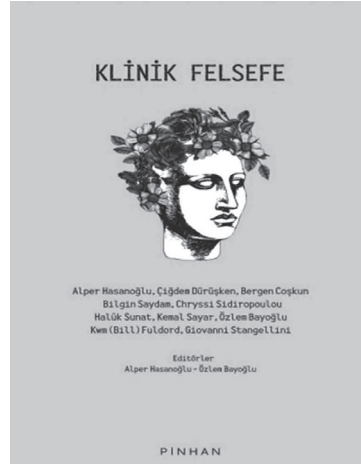
İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2020. 174 s.

ISBN: 978-605-7768-31-5

*Okan Nurettin OKUR**

Antik Yunan'da bütün bilimleri kuşatıcı bir disiplin olan felsefe zaman içinde bağımsızlığını ilan eden birçok alan ortaya çıkarmıştır. Bu alanlar her ne kadar kendi konularını belirlemiş olsa da felsefe ile ortak kadim soruların arayışı daima devam etmiştir.

Deney ve gözlemlerle bilimsel sonuçlar arayışında olan psikoloji de 19. yüzyılda felsefeden ayrılmış, çeşitli ekoller, yaklaşımlar ve metotlar geliştirmiştir. 1879 yılında Wund'un kurduğu ilk modern psikoloji laboratuvarında bu bilimin temelleri atılmış olsa da insan doğasını araştıran psikoloji halen filozoflardan pek çok izler taşımakta, aynı soruları sormaktadır. Ruhun ne olduğu, duyguların nasıl oluştuğu, ruh-akıl ilişkisi, ruhsal tedaviler vb. konular Antik Yunan, Mısır, Çin medeniyetlerinde filozoflarca çokça tartışılmıştır.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Anabilim Dalı, Felsefe Bilim Dalı, okannurettinokur@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6303-1854.

şılmış, modern psikoloji anlayışına zemin hazırlamıştır. Dolayısıyla uygulamada ve teoride hala birbirini tamamlayan bu disiplinler, metotları farklı olsa da insanı anlamaya hizmet etmektedirler. Bu düşüncelerle kaleme alınan “Klinik Felsefe” kitabı felsefe ile psikolojiyi klinik bağlamda birleştirip terapötik bir yöntem olarak kullanmayı amaçlamaktadır.

Günümüz insanının en büyük sorunlarından olan varoluşsal problemler Antik Yunan dünyasında da revaçtaydı ki buna çözüm olarak “Kendini bil!” tavsiyesinde bulunuluyordu. Delphi’deki Apollon Tapınağı’nın girişinde yazılı olan bu cümle toplum, kültür, dil, gelenekler, inançlar ve dogmatik bilgilerle kendini kaybeden, bireyselliğini unutan kişiye özünü bulmasını/yaratmasını tavsiye etmektedir. İnsanın kendisine ve doğaya/doğasına yabancılaşmasının had safhaya ulaştığı modern dönemlerde bu durum psikopatolojik bir hal almıştır. Felsefenin en kadim tavsiyelerinden olan “Kendini bil!” tam da bu soruna işaret etmektedir. Felsefe bireyin kendisiyle ve doğasıyla barışmasında yol gösterici bir rehber olarak karşımıza çıkmaktadır.

Akültürasyonun etkisinde kalan insan ilkel arzularını ve bilinçaltını baskılamaktadır. Bunun bedelini ise nevrozlar ve psikozlar ile ödemektedir. Dolayısıyla modern birey olmak bir anlamda patolojik olmak demektir. Bu kitap her şeye yabancılaşan insana felsefe ile psikoterapik bir iyileşmenin imkânı ve alternatifleri üzerine farklı disiplinlerden yazarlarca çeşitli metinler sunmaktadır. Yolları birkaç yüzyıl önce ayrılmış bu iki disiplinin yeniden birleştirilip terapide kullanımı amaçlanmaktadır. Bu bağlamda sadece psikoloji ve felsefe alanındakiler için değil, herkese hitap eden sade ve anlaşılır bir dile ve içeriğe sahip olduğu söylenebilir.

Kitap, giriş bölümüyle beraber on ana bölüm ve kaynakçadan oluşmaktadır. Giriş kısmı olan “Klinik Felsefe Diye Bir Şey Olabilir mi?” Alper Hasanoğlu tarafından kaleme alınmış olup burada felsefenin psikoterapide kullanımının imkânı tartışılmaktadır. Bu tartışmaya temel teşkil eden sorular şu şekildedir: Felsefe tarihi okumak insanın içindeki çatışmaları çözer mi, felsefenin psikoterapi misyonu var mıdır? Günümüzde biyolojik psikiyatrinin hegemonyası altında olan psikoterapinin kaybettiği işlevi, felsefede yeniden bulabileceği savunulmaktadır. Bu düşünce ilk bakışta felsefeyi araçsallaştırmak gibi görünse de Stoacılık gibi pratik hayata uyarlanabilir düşünce örnekleri bunun imkân dahilinde olduğunu göstermektedir. Felsefenin tüketim ve haz odaklı günümüz insanına kadim bir mutluluk reçetesi sunabilmesi mümkün görünmektedir. Kant’ın deyimiyle felsefe bir ilaç gibi etki etmelidir (Kant, 1999, s. 98). Dolayısıyla felsefenin bir terapi yöntemi olduğu, bu nedenle felsefecilerin ek bir psikopatoloji eğitimi sonrası psikiyatrik tedavi birimlerinde yer almasının gerekli olduğu savunulmaktadır. Günümüzde psikoterapi adı

altında kuantum psikoterapi gibi tartışmalı birçok yöntemin uygulandığı düşünülürse felsefecilerin bu konuya el atması gayet anlaşılır olacaktır.

Çiğdem Dürüşken tarafından kaleme alınan “Boethius ve Felsefeyle İyileşmek” başlıklı ikinci bölüm son derece çarpıcı bir kurguyla başlamaktadır. Devletin en yüksek kademelerindeyken iftiraya uğrayıp her şeyini kaybeden Boethius’un, ruhen çöküntü yaşaması sürecinde felsefenin hekim olarak ziyarete gelmesi ve filozofu iyileştirmesi anlatılmaktadır. Boethius; Parmenides’in, Platon’un, Aristoteles’in, Plotinus’un ve Stoacılığın öğretilerinden imdat diler ve bir iç konuşma başlatır. Felsefe ilk olarak “Platoncu” bir şekilde şiir perilerini azarlayıp kovar. Çünkü onların tek işi duygusal fırtınalar estirmek ve geçici rahatlama sağlamaktır. Bunun yerine felsefe kendi ilham perilerini kullanır. Felsefenin koyduğu teşhis gerçeklikten kopuş, şuur kaybı, gaflet, kendini unutmadır. Bütün amaç unutulmuş hatırlamaktır. Apriori bilgileri çağırarak ve zihni bu sanılardan arındırmak gereklidir. Bu amaçla Anaksagoras, Sokrates, Zenon ve Seneca’ya ait hayat hikayeleri anlatılır. Kritik sorulara geçilir ve hastaya evrenin yönetimiyle ilgili sorular sorulur. Evren rastgele mi yoksa rasyonel bir ilke ile mi meydana gelmiştir? Bu soruya “Tanrı tarafından.” cevabı verince nasıl, ne şekilde soruları sorulur. Boethius bilmiyorum deyince sorun anlaşılmalıdır. Doğa düzeninin gayesi nedir şeklinde gelen üçüncü soru ise hepten Boethius’u şaşkına çevirir. Doğasının bilincinde olmayan insan varoluş boşluğuna düşmüştür ve bu boşluktan çıkarılması gerekmektedir. İnsana kötü günleri olduğu gibi iyi günleri de olduğu hatırlatılır. Sonuç olarak Tanrı gerçek iyi ve mutluluğun kaynağıdır ve insan tanrısallık edinmek için çabalamalıdır. Bu sürecin sonunda hakikat inkişaf edilir ve dünyevi her şeyin geçiciliği anlaşılır kılınır. O halde her şey tanrısallığa katılıp bir olmak için iyiliği amaç olarak istemektedir.

Kötü insan aslında insan doğasındaki amacına ulaşamamış, dolayısıyla hayvanlık düzeyine düşmüştür. Tıpkı hayvanlara benzetilen kötü insanlar gibi bedenlen insan olsa da ruhen değişmiştir. Doğal arzusuna kavuşabilene insan denir. Doğal arzu gerçek iyilik ve mutluluğa kavuşmak olduğuna göre ancak bunu başarabilen gerçekten insan olabilmiştir. Doğal arzusunu yerine getiren insan güçlü demektir. Kötü insan ise doğal amacının gerektirdiği amacı bile gerçekleştiremeyecek kadar güçsüzdür. Bu durum onların en başından aciz, güçsüz olduklarını asla mutlu olmayacaklarını gösterir. Kötü insanlara acımak ve onları ruhen hasta olarak kabul etmek gerekir. Doğasından uzaklaşan insan kötülüğe, doğasına yaklaşan insan iyiliğe, tanrısız zihne yaklaşır. İnsanın ruhu tanrısız zihnin seyrine daldıkça özgürleşir, maddi dünyaya kaydıkaç özgürlüğü azalır.

Bergen Coşkun’un yazdığı üçüncü bölüm, “Felsefenin Trajik İyimsizliği”nde ise acı ve mutsuzluk temaları ele alınmaktadır. Acının bilincin yolu olduğu, sınır-

larını bilmenin ancak acıyla mümkün olduğu, kısaca varoluşun ancak acı çekmekle mümkün olduğu anlatılmaktadır. Neşelendiğimizde kendimizi unutturuz, kendimize yabancılaşırız. Kendimize gelmek, yaşadığımızın farkına varmak için acıya ihtiyaç duyarız. Bu bağlamda acının insan hayatındaki önemi hatta yüce bir ayrıcalık ve kutsal bir yara olduğu belirtilmektedir.

Le Breton için her şey ona yüklediğimiz anlama bağlıdır. Boethius örneğinde olduğu gibi iyileşmek isteyen insan yarasını açma cesareti göstermelidir. Bu nedenle bir acı çözümlenmesi felsefeden bağımsız yapılamaz. Acımasız, düşmanca bir duygu olan acıya simgesel bir değer yüklemenin acıyı dayanılır kılan tek terapi yolu olduğu yani acıyı anlamlandırmak ve hafifletmek için felsefeden yararlanılması gerektiği tavsiye edilmektedir. Bu bağlamda trajik kavramı ele alınmakta, trajik olanın başa gelen şeyler karşısında sadece üzüntü ve acı hissetmenin ötesinde insanın o duruma karşı kendi özel durumu, tavrı ve tepkisi anlatılmaktadır. Dostoyevski'nin hapisanede ruhu kararmamışsa bu onun trajik olanla kurduğu felsefi ilişkiden kaynaklanmaktadır. Trajik insan kendisine zarar vereceğini bilse bile doğru olanı yapmış olmanın huzuru içinde acıyı ve etiği buluşturacaktır. Hegel bu duruma gözyaşlarıyla gülümseme adını vermektedir.

Alper Hasanoğlu'nun yazmış olduğu “Ludwig Binswanger ve Dasein Analizi” başlıklı dördüncü bölümde tedavi eden ile tedavi edilen arasındaki hiyerarşik ilişkinin yerini demokratik varoluşsal karşılaşmaya bıraktığı “Daseinanaliz”den bahsedilmektedir. Binswanger, Husserl'in fenomenolojisiyle olan teorik bağı nedeniyle başlangıçta yönelimi fenomenolojik antropoloji olarak adlandırmaktayken 1941'de “Daseinanaliz”i kullanmıştır.

İnsan varoluşunun oluşum düzenini sağlıklı-hasta, normlara uygun-uygunsuz ayrımı yapmadan anlamak amaçlanıyordu. Doğa bilimlerinin insan davranışlarını anlamada ne denli eksik olduğunu, insan varoluşunun kendine özgü insaniliğini kaçırdığını iddia etmektedir. Özne nesne bölünmesini bilimsel düşüncenin kanseri olarak görüp, bunu psikiyatride sonlandırmaya çalışmaktadır. Doktor hasta ilişkisine son verip bunun yerine birlikte ve birbiri için var olmayı tavsiye etmektedir. Fenomenoloji yalnızca psikoterapi alanında bu kadar verimli olabilmektedir. Sevgi eksikliğine yaklaştıkça patolojik ve yıkıcı yaşam deneyimleri ortaya çıkmaktadır.

M. Bilgin Saydam tarafından kaleme alınan beşinci bölüm “Makul Bir Psikoterapi Modeli için Ön Kabuller ve Yöntem Sorunsalı” kitabın okuyucu açısından nispeten anlaşılması en zor metinlerinden biridir. Metnin içinde hiçbir atıf olmaması, kavramlara “naif” akıl yürütmelerle anlam yüklenmesi yazarın anlaşılmasını güçleştirmektedir. İlgili bölümde insanın aradalıklarda yaşadığı, varlık-yokluk, psi-

komitolojik terapi yaklaşımı ve varoluşsal problemlerin psikolojiyi felsefeye yaklaştırdığı anlatılmaktadır.

Chryssi Sidiropoulou tarafından yazılan, Özlem Bayoğlu tarafından çevrilen altıncı bölüm “Bilimsel Psikoloji, Klinik Uygulama ve Felsefi Eleştiriler” metninde klinik biliminin doğuşundan günümüz psikoloji anlayışına, ruh üzerine etik ve bilimsel tartışmalardan nedensel anlayış ve indirgemeci teorilere kadar birçok konu ele alınmıştır.

Haluk Sunat tarafından yazılan yedinci bölüm “Psikanaliz Felsefe(ler)den Ne Bekler?”de felsefenin klinik bağlamda terapötik bir yöntem olarak kullanılması Kant’ın tabiriyle -bir ilaç gibi müessir kılınması- vurgulanmaktadır. Bilinçdışı kavramı felsefeciler için önemli bir soru(n) teşkil etmektedir. Bu bağlamda psikanaliz bir hakikat arayışı olarak görülebilir. Althusser’in ifadesiyle her bilim insanında uyuklamakta olan bir filozof olduğu ve bilim zayıfladığında bu filozofun uyanıp spiritüalist felsefenin eski şarkısının namelerini mırıldanmaya başlayacağı anlatılmaktadır. Ona göre felsefe tarihinde filozofların büyük çoğunluğu bilimleri pratik ideolojilerin değerleri uğrunda sömürmektedir.

Kemal Sayar tarafından yazılan sekizinci bölüm “Psikoterapi ve Kutsal”da kültür-psikoterapi ilişkisi sorgulanmış, Doğu-Batı mukayesesi yapılmıştır. Doğu felsefelerinin genel olarak tahammül, dayanıklılık, sabır ile ıstırabın kaçınılmaz olduğu vurgulanırken batı felsefesinde eğilim bir an önce ıstıraba son verme, ani tatmin ve mutluluktur. Sonuç olarak esas kurtuluşun tasavvufi bilgide, maneviyatta olduğu savunulmaktadır. Psikoterapi tasavvuftan aldığı ilhamla daha da zenginleşecektir denilmektedir.

Özlem Bayoğlu tarafından yazılan dokuzuncu bölüm “Bir Yaşam Kılavuzu Olarak Homeros”ta İlyada ve Odyssea destanlarından örnekler alınarak, Olympos tanrılarının Akhilleus’un öfkesine kadar pek çok çarpıcı örnek verilmekte, böylece değişmeyen insan doğasına psikomitolojik atıflarda bulunmaktadır. Buradan anlaşılmaktadır ki Homeros’un öyküleri gerçeklikten yola çıkıp mitolojik bir evren yaratarak insanın hiç değişmeyen inanç, öfke, nefret, kıskançlık gibi duyguları üzerinden her dönem insanına dersler vermektedir.

Kwm Fuldrod, Giovanni Stangellini tarafından yazılan, Özlem Bayoğlu tarafından çevrilen onuncu bölüm “Üçüncü Devrim 21. Yüzyıl Psikiyatrisi Uygulamalarında Felsefe”de psikiyatri alanında üç devrimden bahsedilmektedir. İlki nörobilim alanındaki gelişmeler, ikincisi hizmet sunum modelleri, üçüncüsü ve belki de en önemlisi felsefe ile güçlü bir multidisipliner ortaklık olarak görülmektedir. Felsefenin modern psikiyatrinin gelişiminde oldukça etkili olduğu, bilhassa Karl

Jaspers'ın fenomenolojik çalışmaları, Rousseau'nun özgürlük felsefesi ve Locke'un zihin modeli örnek verilmektedir. Değer temelli uygulamaların imkânı üzerine bir açıklama yapılmış, tarihçesi hakkında bilgiler verilmiştir.

Sonuç olarak bu kitap felsefe ile psikoloji arasındaki yapay teorik ayrımı reddetmekte, ilgili alanların kaybettikleri diğer yarılarını bulmaları için ciddi bir katkı sunmaktadır.

Kaynakça

Kant, I. (1999). *Pratik Aklın Eleştirisi*. Çev. İonna Kuçuradi, İstanbul: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınevi